

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ У МЕСЕЦУ И СТАЈЕ 60 ГР. НА ГОДИНУ, 32 НА ПО ГОДИНЕ.

ГОДИНА

6

1869

ВОЈИН

БРОЈ

11

10. Априла.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Нешто о нашој земаљској снаги. — Војевање
у планинама. — Новине. —

Нешто о нашој земаљској снаги.

(СВРШЕТАК.)

Друга је прека потреба, увеличање стајаће војске.

Шта је стајаћа војска? Стајаћа војска је део обште земаљске снаге, која се држи стално, једно ради вршења гарнизонске службе, а поглавито: да буде школа из које ће излазити **учитељи** за народну војску, и у којој ће се више војне старешине учити како треба да рукују са већим војним телима. Све ово не да се из **књига** научити. Па зато мислимо да ни је требе доказивати нужност стајаће војске. Али је потребно да закажемо, у којој сразмери мора бити стајаћа војска спрам целокупне земаљске снаге, као и спрам њене организације, те да доиста може позиву своје одговорити.

До сада је стајаћа војска, због свога устројства, а после, због свога маленога броја, била просто стајаћа стража. Упражњења обична ретко су се могла чинити, а о логоровању и упражњењима којима се управо за рат спрема није се могло ни мислити.

Неоспорна је дакле потреба: да се устроји једна стајаћа дивизија из: 6 батаљона пешадије; 6 ескадрона коњице; 6 батерија и постојећих чета пионера и понтоњера.

Овако једно, **подпуно** војнички устројено тело, моћи ће свима горе изложеним захтевима одговорити. У њему ће се моћи спремати учитељи за народну војску; из њега ће нам бити лако извучити веће старешине за исту; најпоследње, у њему ће бити школа за веће војне старешине: бригадаре, дивизијаре, начелнике штабова већих војних тела, администраторе итд. итд.

У ратним приликама дивизија ће ова образовати језгро војске која ће на најглавнијој операционој прузи радити. У одбрани послужиће као летећи корпус и тамо ће хитити где највећа опасност грози. Користи су без сумње огромне како у мирно тако и у ратно доба од овакве једне установе.

Па јесмо ли ми у стању да одржавамо једно овакво тело које ће бројати скоро 6—7000 људи? Ни смо! Треба дакле да тражимо начин, како да га устројимо и распоредимо, једно: да издржаваће његово не превазиђе много суму коју данас на стајаћу војску трошимо, а друго да одговори и позиву за који оћемо његову установу.

Да би се обојим горњим захтевима одговорило, ми мислимо што се пешадије тиче: да само један батаљон, и то онај који у Београду станује, буде подпун (800 љ.) Остали пет батаљона да немају више од једне подпуне чете (150 љ.) на окупу и то за 9 месеци преко године, а само за три месеца да су подпуни.

Батаљони ће становати у местима дивизијских штабова. Официри, који су данас у народној војсци

као наставници, и подофицири, образоваће cadre за ове баталионе, а има јих управо толико колико је потреба, тако да се за кадар не мора ни једна пара више да изда.

Што се тиче људи, њих је за 9 месеци управо толико колико се и данас издржава. Вишак је за једно тромесечије на сваки од 5 батаљона по 450, дакле свега: **2250** љ. Па кад узмемо, да просечно сваки војник кошта државу годишње по 50 талира, требало би умножити буџет за војску са **28.125** талира годишње.

Што се коњице тиче: један подпун ескадрон становао би као и до сада у престолници. У осталим местима дивизијских штабова, становала би само ступина од 20 људи рачунећи ту и ниже чинове а виши кадр образовали би официри који су данас у народној војски. Овим начином трошкови би се увећали за врло мало, јер би требало једва 50 људи те да се оно што се тражи испуни.

Што се артилеријет иче, она је данас тако устројена, да се не би имало ништа више на њу трошити.

Тако дакле, с повишицом највише од 50.000 тал. буџетне суме за војску могла би се врло лако удејствовати установа једне подпуне стајаће дивизије.

Устројивши овако стајаћу дивизију, размештену по местима дивизијских штабова, сви би официри који су данас растуруени становали такође у овим местима. У чети, која је стално у месту, требало би устројити официрску и подофицирску пешадијску школу у којој би се теоретична знања предавала, а у временима подесним чинила би се и практична упражнења. Из кадра народних батерија могла би се увек, за упраж-

нења устројити једна подпуна батерија са којом би се практична упражнења могла свршавати; а додавајући батерију стајаћу могле би се и веће еволуције свршавати. Оволико за практичан курс старешина виши и нижи. За теоретична знања устројила би се школа и за официре и за подофицире.

Кадар ескадрона, обучавао би се непрестано нарочито јахању, а у школи и у пољу служби пољској, у којој коњица има важну улогу, па и другим за коњика нуждним знањима.

Користи су очевидне од оваковог распореда стајаће војске. Пословима свима управљаће дивизијар, који ће са својим штабом стајати у Београду.

Што се народње војске тиче, она се, као што је већ уобичајено сазива два пута у години: с' пролећа и у јесен. Дивизијске команде њене треба устројити, исто као што је и команда стајаће дивизије. Него по нашем мишљењу, не би требало за сада ничијег другог наименовања, до начелника дивизијских и бригадних штабова. Последњи би стајали стално у месту дивизијског штаба, где би се као учитељи теорије могли у батаљону и ескадрону употребити, а после морали би крокирати округе који дивизију састављају, и тако прибирати топографски и статистички материјал нужни за војне послове, а и за случај тај ако се кад тад Србија буде премеравала.

Начелници дивизијских штабова по потреби седе у Биограду и месту штаба. У Биограду чланови су главног ђенералштаба, о коме је у почетку била реч. У дивизијским штабовима руководе послове теоретичне и практичне, спремају потребно за будуће сборова на-

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

родне војске, праве распореде ових сборова, и радње у њима итд. итд.

Тако дакле, одма с' пролећа при првим сборовама народње војске, који на сваки начин треба да буду „по бригадно“ биће на окупу и батаљон и ескадрон стајаће војске. Да би сви официри бригадном сбору присуствовали — што је мислимо потребно — сборови ће бити редом по окрузима, и батаљон са ескадроном и батеријом путоваће у место сбора. Ту ће бити упражнења за онолико времена колико се буде прописало. Официри и подофицири из батаљона, ескадрона и батерије у нуждном броју руководиће учење народње војске, а остали радиће са стајаћом групом, која ће ту послужити као образац народној војсци. Пошто се упражнења на једном сбору сврше стајаћа ће се војска преместити у друго сборно место, и то до свршетка.

Ми мислимо, да није нужде доказивати, колико се војска унапређава у своме занату при маршевима гди је најподеснија прилика, да се многостручна теоретична знања, у гарнизону стечена на местност пренесу; гди је прилика: да се многе ствари наређене по теорији или пренешене из неке туђе војске оцене, да ли за нас пасују, па ако не, а оно како да се промену или са свим изоставе.

Ако представимо, да ће бригадни сборови редом сазивани трајати по 5 дана, могу се свршити највише за 25 дана узевши у рачун и путовања стајаће војске која у дивизији станује. По свршетку ових упражнења, цела стајаћа дивизија, изузимајући једну част њену нуждну за страже у извесним местима, скупи ће се у логор у који ће доћи и сви начелници дивизиј-

ских и бригадних штабова. У логору овом пробавиће стајаћа дивизија месец дана. Упражњењима руководиће дивизијски штаб, а у раду употребиће се редом сви официри да се ономе зашта су позвани што се више може извеште. Овоме логоровању треба да присуствују и они од старешина народње војске, који су оцењени да се могу спремити за места која данас заузимају.

Све ово радиће се с' пролећа па док се не сврши. Затим ће се одпустити сувишни број људи, а с' јесени повторити се ово исто за 1 месец дана.

Ово је од прилике начин који ми предлажемо, те да се може општа земаљска снага што брже, и што темељитије распоређивати. Од концентриране интелигентне снаге у појединим командама; од свакодневног теоретичног и практичног рада, под контролом једног тела које о свему води бригу, које свуда даје импулс које ће свуда подједнака, једнообразна наређења, основана на теорији и искуству туђем па и **нашем** издавати, напред можемо с' поуздањем очекивати лепо напредак у војној струци.

Ми смо овди изложили укратко мисли наше о потреби установе једне стајаће дивизије, и у неколико показали смо, како треба радити, те да се морална страна наше земаљске снаге, од ове установе што више унапреди. Остаје нам још да покажемо начин, како ћемо народњу војску старешинама добрим снабдети.

Сви добро знамо, да нам старешине у народној војсци нису на висини позива свога, нарочито баталјонски команданти. Треба дакле наћи начин, како да се ради, те да олакшамо себи избор ових старешина.

WWW.UNILIB

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Најбоље би било, може бити да су сви батаљонски и четни командири, официри из стајаће војске. Али ми питамо, да ли би се то слагало са осталим нашим земаљским установама? па онда: да ли смо ми у стању да толики силан кадр издржавамо? По духу саме установе народње војске, морају њене старешине бар донекле бити из ње. Веће старешине, штабови појединих већих и мањих тела, треба да су из официра који свој занат добро познају; али батаљонски комаданти и четовође у народној војсци бираће се из њених редова. До сада је тако било, па нека тако и остане, само треба наћи начин, како да у народа буде доста људи, који ће позиву своме као батаљонски и четни командири одговорити.

У неколико је што се овога тиче поможено с оним што смо напред казали да неки од садањих народних старешина треба да присуствују логорвању стајаће дивизије. Ово је за већ постојеће старешине.

Да би се пак начинило тако рећи семениште из кога би нам у будуће лако било узимати старешине за народну војску, ми најодсудније мислимо да ћемо то постићи, ако се овај принцип усвоји: да се у свима школама учи гимнастика, борење и војни екзерцир.

Осим овога, треба издати закон: да нико државну службу, не може добити, који није бар годину дана служио у војсци стајаћој, било као војник, или као слушаоц војничке школе.

Са војничким екзерциром могло би се почети од треће гимназијске класе па на више до свршетка целе гимназије. Ово ће обучавање обухватати радњу пешачких правила до батаљонски учења закључно. За

младиће који у велику школу прелазе, треба да буде поред даљег екзерцирања облигатно, да бар годину дана уче неке војничке предмете у школи подофицирској или официрској. За то време, сматрали би се они као војници и моћи ће слушати и предавања у првој години велике школе, само што ова предавања треба да су удешена тако да их младићи поред учења војних наука могу слушати.

Овим начином радећи, они који из нижих школа изађу и ступе у грађански и трговачки, занатлијски или ратарски ред, као и они, из виших школа, који државну службу добију, ступиће у народну војску, и састављаће, као што горе — рекосмо семениште, из кога се може ваљани кадр за народну војску образовати, без да се за то морадне и једна пара потрошити, почем сваки од њи има своје занимање било као чиновник или трговац било као занатлија или ратар.

Ово су наше мисли укратко изведене, како би — по нашем мишљењу најпрактичније било да се војна струка код нас унапреди. Ако би понегде биле погрешне, или неизвршне, ми ћемо с радошћу дочекати изјаву са разлoзима, пак ћемо се свакој бољој мисли поклонити и усвојити је. Надамо се дакле да наш глас не ће остати нечувен, него да ће му се наши другови одазвати, и тиме учинити, да ствар о којој је овде реч, постане обшта и да се **озбиљно** ње прихватимо.

Љ. Ивановић.

Војевање у планинама.

(На ставак).

Местни предмети, који се налазе у бреговитом пределу, и који заслужују да буду оделито испитани, у њиовим најмањим почестностима, јесу следећи:

Путови. Мало има брегова где се налази провучених путова по целој њивој дужини, и који, ма колико у чести били, неби могли често бити корисни; има такође, на платовима, путова мало употребителних, али који су добри и у саму позну јесен. Упределима брдовитим путови су обично неравни и уски, и због тога, слабо су удесни за транспорт Артиљерије. У овим пределима ваља разликовати путове тројаког рода: **путови употребителни за кола**; **путови** само за обтерећене животиње (**товарнике**); и **пртови** само за пешаке.

Ови путови често су затворени снегом; токође ваља знати као што мало више рекосмо, епоху или годишње време, када су ови слободни или затворени. Путови су више или мање отворени у неким деловима, и по негде тако стрмени, да их је тешко прећи; има их правих, искривуданих и који се увијау или обрћу.

Упределима где су високе равнице, путови су готово увек усечени близу вароши и села, и кад две реке, или две долине, на одстојања од више миља, покривају равноодстојно једна другу; између ове две реке, или долине, налази се обично у бреговима, којих су нагиби испресецани од издубљености и усечених путова, док је међу тим њихова креста (ивица) по целој дужини угодна, много удеснији пут него стране.

Велики путови, фланкирани са стенама често су затворени са зидовима обично званим **сандуци**; али подобне преграде само су на сметњи за неко време маршу колона непријатељских и њиховим транспортима. Ове преграде ретко се налазе с оне стране узацких пролаза, које затварају, и не заштићавају своје бранитеље ни против опасности да буду обиђени, ни против ватре с околних висина управљене.

Такви предмети, да би били добри за подуже противство, треба да буду казаматирати и заклоњени како с леђа, тако и с фронта; они су дакле заштита против ватре и бацања камења, са надвишавајућих висина, и страх, да буду обиђене, неузнемирава више њихове гарнизоне, који снабдевени са раном и муницијом сметају најуспешније непријатељске операције, било заустављајући марш његових колона, било кварићи његове комуникације.

Од простих стаза постају по некад изредни путови с малим трудом; људи из тог предела сматрају их као неупотребителне за трупе, због ровова и других препона преко јаких вода.

Усечени путови, кад се немогу испунити, треба да буду употребљени, што је могуће мање, за вожење, јербо, ако се догоди, да се једна кола сломе или ту заглибе, остали део колоне, који следује, тиме је заустављен.

Теснаци. Теснаци се често налазе у високим бреговима; они су више или мање тесни (уски), више или мање пространи, и више или мање пролазни. Да би се могао оценити број пешака и коњаника, који може у фронту ићи кроз њега, и нужно време, да

WWW.UNILIB

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

се овај прође кроз, треба тачно дознати његову ширину и дужину.

Треба испитати, да ли је његов правац прав и кривудајући; да ли се налази на његовом уласку или на изласку (de'bouche', де бушеу) користан (угодан) терен да бије битку једно тело предпостављених трупа; да ли се могу туна поставити батерије и добре страже за покривање и заклањање одступања, и да ли има ту каквих оближњих позиција, које би требало заузети; дали има ту пролаза које би требало заузети, било да се дебушира на непријатеља, било да га заустаљама; које од ових треба утврдити; који су добри за артиљерију, за кола или друге транспорте; за пехоту или за каваљерију; јесу ли њихове комуникације управе или непосредне, било на крила, било на леђа; потребно време да се дође на највећу висину вршкова и главица посредством већ постојећих или направити се имајућих путова, и на послетку, да ли је могуће отворити нове пролазе?

Реке. Реке, које с брегова долазе, јесу код њиовог извора брзе и дубоке, њиове су обале готово непрестано висине, продужење оних одакле река извире.

Ове реке нарасту на брзо врло јако, било усљед великих киша, било усљед правилних нараштаја: ова су обично 2 у години дана; први у Марту и Априлу; кад се снег почиње топити; други је око месеца Јулија кад велике врућине претварају снегове у воду. Важно је поздравно знати епоху нараштаја воде, те да се по томе могу и своја двизања управљати.

Дно река, које с брегова долазе, обично је добро; оно често подаје спрудове; али већина од ових спрудова (бродова) обкољена је обично великим

каменом, које је врло неудесно за коње, и неупотребљиво за Артилерију и кола.

Јаруге. У бреговитом пределу, често се налазе јаруге, и од једаред торенти, који се готово по свакој бурној и јакој киши мењају, треба дознати, да се у њима има воде само за кратко време, и када то бива? Ако се дно торента неможе пробати, ваља се од људи тог предела известити о ширини и дубљини воде, дали својство дна дозвољава кавалерији да се ту сиђе без да се заглиби, да ли има сталних вртлога или се бојати да ће топлеће снега или свако растење воде претворити јаруге у торенте.*)

Од јаруга, при свом почетку мало важнијих, постају често **бездне**. Њихове се обале налазе равне са земљом, и такве су најопасније, кад се незнају. Често налазе се јаруге, којих су излазци лаки и дно благог нагиба, и суво најмање у лето.

Оваква врста јаруга може служити као пут колони, важно је при том знати, где оне излазе на какав пут, као год и посао који је крајње нуждан, било да се начини употребљивим цела или од чести, било да туна може пролазити кавалерија, или само пехота; треба осем свега, тачно знати њиово пространство, од њиовог почетка до краја, нарочито кад оне воде на обалу какве реке, речице или потока. Смотреност изискује, да излазци оваквих јаруга треба да буду чувани са оделењима.

У опште, важно је испитати пажљиво природу терена, који образује обале и дно једне јаруге; да

*) Торент (torrent) поток горски, који на час добије воде од стопљеног снега или великих киша, па је здраво бујан и опасан, а на час пресуши. Пр.

WWW.UNILIB

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ли су то стене, земља, блато, движими песак, шљунак, или песак; дали су јаруге широке, дубоке, благог нагиба или стрмене; да ли се може нагиб блажијим учинити, те да се олакша пролазак трупама?

Долине. Долине заслужују велику пажњу. Испитати треба тако исто и **удоља**, која висине окружавају; да ли су обитавана, обделана, пространа, шумовита, испресецана са рекама, речицама, јаругама; да ли оне производе жита и ране; да ли се може по њима сигурно и повољи марширати трупама; да ли су висине или брегови, које образују долине, доста удаљене, те да неби се могла колонама, туда пролазећим, штета наносити из ватреног оружја на вршцима постављеног, а нарочито да ли би непријатељ могао ту затворити трупе, које би овуда наступале?

Долинице, које су испресецане дужом или попречно са великом мложином, контрфора (contre-forts, попречни ланаца), потока, кривина, јаруга, често су неупотребљиве за трупе, због мложине мостова, које треба правити, да би се пролазност отворила.

Паланке и села. Варошице (паланке) села, сеоца или усамљене куће, положене у подножију висина или у дну, ретко су способне да служе за какве утврђене тачке; али кад опстојатељства принуђавају да их заузмемо, онда треба покварити, или утврђењама умалити оно што је штетно.

Утврђења бићеду у толико користнија, што буду производила већи утисак како марални тако и физични: она заустављају наглост противника, закривају трупе које се бране, обраћају пажњу неискусних официра, и вежу их тако рећи, за важне тачке, опредељујући по њиховом положају употребу трупа и артиљерије,

Али с друге стране, утврђења губе своју важност, ако неби могла служити зато, т. ј. кад су или хрђаво постављена или хрђаво постројена, или напоследку хрђаво брањена.

Слаба одбрана, општа је, и произлази од туда, што се пехота поучава да чини употребу од свог оружја само на великом удаљењу; што јој се неулива поверење поред метака и у удару с бајонетом; и напоследку што се довољно неупражњава да груне прсима о прса.

Одтуд наравно сљедује, да ако прве ватре не сметну нападајуће, трупа изгуби дух смелости, невидећи никаквог резултата од дејства једног само средства, које је за одбрану познавала, и шанац је отет, у исто време кад нападач, заузет да пређе ров пужа се по љествицама уз прсобран (спољни нагиб) и у непоредку неможе се са својим оружјем служити, док међу тим све користи налазе се скупљене код бранитеља. Али неустрашима заповедник, који заповеди својој трупи да се попне на прсобран баш у оно време, кад непријатељ скочи у ров, и који га дочекује на бајонет, небоји се од узпужања на један обкоп добро постројен.

Утврђења. Утврђења постројена на бреговима и на стенама, јесу по некад тако узвишена, да је приближење нападача врло лако, јер у том случају, топови обсађеника само под великим луком пуцати могу.

(Наставиће се.)

Н о в и н е.

Из народне у стојаћу војску преведен и постављен:

Пешачки кап.	Петроније Тешић	за команд.	III. чете.
„	„ Борђе Д. Пешика	„	„ III. „
„	„ Јосиф Бркић	„	„ IV. „
„	„ Танасије Ђурчић	„	„ IV. „
„	„ Светозар Хаџић	„	„ VII. „
„	пор. Јован Поповић	„	„ VIII. „

У I. чети остао је дојакошњи њен командир капетан Миленко Матић, за команд V. чете постављен је дојакошњи командир III. чете капетан Велимир Милинковић.

Из стајаће у народну војску преведени су: пешачки капетан Јосиф Протић у окр. подр. капетан Илија Николић смедеревски. поручик Јован Живковић кнежев. поручик Илија Цветковић ужички. поручик Јаков Ђурђевић крагујевачки. подпоручик Милован Рашковић црноречки и подпоручик Мијаило Катанић пожаревачки.

Премештени су по окрузима:

Коњанички пор. Јован Голубовић из крушевачк. у јагодински окр. пешачки кап. Лазар Цукић из смедеревског у крајински. пешачки пор. Љубомир Остојић из крагујев. у шабачки. пешачки кап. Евђеније Милићевић из подрин. у пожаревачки. пешачки кап. Ђуро Рватовић из кнаж. у јагодински. пешачки кап. Петар Вељковић из пожаревачког у чачан. коњанички капетан Коста Јовановић из Ђупријског у крушевачки и коњанички подп. Павле Стевановић из јагодинског у ђупријски.

Мајор Димитрије Стојадиновић постављен је за заповедника града Фетислама, а дојакошњи заповедник овог града. кап. Тома Ђорђевић остаје и даље тамо, као командир лаке батерије.

Поручик Блажа Ђурбовић постављен је за командира ветеринарске школе.

Главни марвеви лекар Др. Јеничек разрешен је од дужности професорске.

Мајор Нићифор Јовановић, разрешен је од дужности командира I. пољ. батерије, и стављен на расположење команданту артиљерије, а на његово место постављен је капетан Павле Хорстиг.

Руководатељ београдског бојног материјала капетан артиљеријски Василије Јанковић разрешен је од дужности, и стављен на расположење команданту артиљерије, а на његово место постављен је помоћник му пешачки капетан Димитрије Андрејевић.

Пешачки капетан Димитрије Крапчевић преведен је из округа крајинског, и постављен за помоћника руководиоцу београдског бојног материјала.

Артиљеријски мајор Тихомиљ Николић постављен је за инспектора свију овдешњих арсенала поред своје ађутанатске дужности.

Артиљеријски кап. I. кл. Дамњан Борисављевић умро је 3. овог месеца у Београду.

Молимо господу уписнике да похитају с предплатом.
